

Legea Privind reabilitarea victimelor represiunilor politice

Capitolul I. DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Noțiunea de represiune politică

Represiune politică se consideră curmarea de vieți omenești, măsurile de constrângere întreprinse de către stat față de cetățeni din motive politice, naționale, religioase sau sociale sub formă de privațiune de libertate, deportare, exilare, trimitere la muncă silnică în condiții de limitare a libertății, expulzare din țară și lipsire de cetățenie, expropriere, internare forțată în instituții de psihiatrie, sub altă formă de limitare a drepturilor și libertăților persoanelor declarate periculoase din punct de vedere social pentru stat sau pentru regimul politic, realizate în baza deciziilor organelor de stat administrative, judiciare și extrajudiciare.

Articolul 2. Victimele represiunilor politice

Victime ale represiunilor politice se consideră:

persoanele care au avut de suferit de pe urma represiunilor politice arătate în articolul 1;

persoanele asupra cărora au fost adoptate decizii de represiune politică, dar care au reușit să evite represiunile directe, inclusiv prin refugiu peste hotarele republicii;

membrii familiei persoanelor supuse represiunilor, inclusiv copiii care s-au născut în locurile de represiune sau în drum spre ele, persoanele care au fost impuse sau nevoite să-și urmeze părinții, rudele, tutorii în exil ori la locul de deținere specială, sau rămase fără îngrijirea acestora, precum și copiii persoanelor executate în urma represiunilor politice.

Comitetele executive și primăriile municipale eliberează legitimații respective victimelor represiunilor politice în localitatea unde au domiciliu stabil.

Articolul 3. Principiile reabilitării

Sînt declarate nevinovate și urmează a fi reabilitate în fața societății și reintegrate în drepturi, indiferent de locul lor de trai în prezent, toate persoanele care, în perioada dintre 7 noiembrie 1917 și 23 iunie 1990, au fost supuse represiunilor politice pe teritoriul actualei Republici Moldova, precum și cetățenii Republicii Moldova, supuși represiunilor politice pe teritoriul altui stat:

- a) supuse represiunilor în baza deciziilor organelor de stat judiciare sau extrajudiciare (VCK, GPU - OGPU, NKVD, MGB, KGB, procuraturile și colegiile lor, “dvoiki”, “troiki”, “consfătuiri speciale”, alte organe cu funcții analoage) pentru “activitate contrarevoluționară”, “trădare de patrie”, “răspîndirea unor scorniri calomnioase ce discreditează orînduirea sovietică de stat și obștească”, pentru alte “crime de stat”, pentru “încălcarea legilor și regulilor cu privire la separarea bisericii de stat și a școlii de biserică”, “atentarea sub formă de îndeplinire a ritualurilor religioase la persoana și la drepturile cetățenilor”;
- b) condamnate pentru neachitarea impozitelor sau neîndeplinirea planului de predare a pîinii la stat în temeiul art.58, 58-1, 58-2 din Codul penal al R.S.S.Ucrainene (redacția anului 1927);
- c) internate în baza deciziilor organelor de stat judiciare sau extra judiciare în instituții de psihiatrie la tratament forțat din motive politice, naționale, religioase sau sociale;
- d) expropriate, deportate sau expulzate din R.A.S.S. Moldovenească și R.S.S. Moldovenească în baza deciziilor organelor administrative sub pretextul luptei cu culacii, cu adversarii colectivizării sau cu așa-numiții bandiți și cu familiile lor, precum și pe motive de acuzare de colaborare cu “regimul burghezo-moșieresc de ocupație”;
- e) supuse la muncă forțată în condiții de limitare a libertății, inclusiv în coloanele de muncă ale NKVD-ului și în batalioanele disciplinare;
- f) internate în lagărele de concentrare sau de filtrare sovietice, condamnate la privațiune de libertate, exilate sau trimise la muncă silnică în condiții de limitare a libertății, pentru participare prin mobilizare la cel de-al doilea război mondial;
- g) condamnate sau executate pentru eschivare, din motive politice sau religioase, de la înrolare în rîndurile armatei roșii;
- h) concediate din serviciu sau exmatriculate din instituții de învățămînt din motive politice, naționale, religioase sau sociale;
- i) condamnate pentru participare la manifestațiile publice pentru obținerea suveranității și independenței Republicii Moldova sau în privința cărora, pentru aceleași acțiuni, au fost intentate dosare penale și apoi clasate fără temei de reabilitare, dacă aceste persoane nu au comis infracțiuni de drept comun.

Articolul 4. Persoanele care nu pot fi reabilite

Nu pot fi reabilite persoanele care au fost condamnate legitim pentru săvîrșirea crimelor de genocid, contra păcii, umanității sau pentru săvîrșirea infracțiunilor de drept comun, precum și persoanele recunoscute vinovate de falsificarea dosarelor

penale în această perioadă sau care au participat nemijlocit la represiuni politice, chiar dacă ele înseși au fost ulterior supuse represiunilor.

Capitolul II. PROCEDURA REABILITĂRII

Articolul 5. Cererea de reabilitare

Cererea de reabilitare se depune de către persoana supusă represiunilor ori de către alte persoane fizice sau juridice:

la Ministerul Afacerilor Interne, în privința persoanelor indicate la articolul 3 literele d) și e);

la Procuratura Generală, în privința persoanelor indicate la articolul 3 literele a), b), c), f), g) și i);

la judecătoria raională, municipală (de sector), în privința persoanelor indicate la articolul 3 litera h).

Cererile de reabilitare se examinează în termen de trei luni de la data depunerii lor.

Articolul 5-1. Examinarea cauzelor de reabilitare de către Ministerul Afacerilor Interne

Ministerul Afacerilor Interne, la cerere sau din oficiu, examinează cauza de reabilitare, stabilește faptul deportării, expulzării, exproprierii, trimiterii la muncă silnică în condiții de limitare a libertății ori altor forme de limitare a drepturilor și libertăților persoanelor în baza deciziilor organelor administrative, formulează o concluzie privind reabilitarea și eliberează certificatul respectiv.

Decizia Ministerului Afacerilor Interne de a refuza reabilitarea poate fi atacată în instanța judecătorească.

Articolul 5-2. Examinarea cauzelor de reabilitare de către Procuratura Generală

Procuratura Generală, la cerere sau din oficiu, constată și verifică dosarele, asupra cărora au fost luate hotărâri ale organelor judiciare și extrajudiciare referitor la persoanele indicate la articolul 3 din prezenta lege, în modul stabilit prin ordinul Procurorului General.

În baza studierii dosarelor, asupra cărora au fost luate hotărâri ale organelor extrajudiciare, Procuratura Generală formulează o concluzie privind reabilitarea și eliberează certificatul respectiv.

Decizia Procuraturii Generale de a refuza reabilitarea în cazurile prevăzute la alineatul 2 al prezentului articol poate fi atacată în instanța judecătorească competentă.

Ca rezultat al studierii dosarelor, asupra cărora au fost luate hotărâri ale organelor judiciare, Procuratura Generală face recurs în anularea lor sau ia decizie privind refuzul reabilitării.

Articolul 5-3. Examinarea cauzelor de reabilitare de către instanțele judecătorești

Recursurile împotriva deciziilor Ministerului Afacerilor Interne și Procuraturii Generale privind refuzul reabilitării prevăzute la articolul 51 alineatul 2 și articolul 52 alineatul 3 din prezenta lege se examinează de către Curtea Supremă de Justiție în modul prevăzut la articolul 348 din Codul de procedură penală.

Recursurile în anulare sau deciziile Procuraturii Generale privind refuzul reabilitării prevăzute la articolul 52 alineatul 4 din prezenta lege se examinează de către Curtea Supremă de Justiție în modul stabilit de Codul de procedură penală pentru examinarea recursurilor în anulare.

Ca rezultat al examinării cauzei de reabilitare instanța judecătorească eliberează certificatul respectiv.

Articolul 6. Stabilirea pe cale judiciară a faptului represiunii politice

În cazul în care materialele de arhivă privind represiunile politice nu s-au păstrat în urma expirării termenului de prescripție sau din alte cauze, stabilirea faptului represiunii politice se face pe cale judiciară.

Articolul 7. Examinarea materialelor și a dosarelor fără cereri de reabilitare

Organele de stat care se ocupă nemijlocit de reabilitare cu dreptul de a adopta decizii în problema dată sînt obligate să examineze toate dosarele, inclusiv asupra cărora nu au fost depuse cereri de reabilitare.

Articolul 8. Drepturi pentru persoanele reabilitate anterior

Deciziile de reabilitare adoptate de către organele de stat de resort pînă la intrarea în vigoare a prezentei legi sînt valabile și după punerea ei în aplicare.

Persoanele reabilitate anterior beneficiază de toate drepturile prevăzute de prezenta lege.

Articolul 9. Materialele represiunilor politice

Persoanele reabilitate, iar în cazul morții lor, rudele acestora pot lua cunoștință de materialele în a căror bază au fost supuse represiunilor.

Persoanele reabilitate și moștenitorii lor sînt în drept să obțină manuscrisele, fotografiile și documentele personale ce s-au păstrat.

La cererea persoanelor sau a organizațiilor obștești interesate, organele de stat corespunzătoare sînt obligate să comunice acestora timpul, cauza morții și locul înmormîntării persoanei reabilitate.

Capitolul III. REINTEGRAREA ÎN DREPTURILE POLITICE, SOCIALE, CIVILE ȘI PATRIMONIALE

Articolul 10. Reintegrarea în drepturi a persoanelor supuse represiunilor

Persoanele supuse represiunilor și ulterior reabilitate sînt reintegrate în drepturile politice, sociale și civile, pierdute de acestea în legătură cu represiunile politice.

Se abrogă deciziile cu privire la retragerea decorațiilor de stat, ridicarea titlurilor științifice, gradelor militare, titlurilor speciale și onorifice, lipsirea de pensii și privarea de alte drepturi.

Articolul 11. Dreptul la locul de trai al persoanelor supuse represiunilor

Se recunoaște dreptul persoanelor supuse represiunilor și ulterior reabilitate de a domicilia în localitățile în care au trăit pînă la represiune. Acest drept se recunoaște și pentru membrii familiei lor, precum și pentru rudele care au trăit împreună cu ele.

Articolul 12. Restituirea bunurilor, recuperarea valorii acestora prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice

Cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice și ulterior reabilitați li se restituie, la cererea lor sau a moștenitorilor lor, bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesia lor.

Nu se restituie terenurile, pădurile, plantațiile multianuale, obiectivele scoase din circuitul civil, precum și alte bunuri confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie din considerente ce nu au legătură cu represiunile politice.

În cazul în care bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie în legătură cu represiunile politice nu pot fi restituite, valoarea acestora se recuperează prin achitarea de compensații, în baza cererii depuse de persoanele reabilitate sau de moștenitorii acestora.

Cu acordul persoanelor supuse represiunilor politice și ulterior reabilitate sau al moștenitorilor acestora, restituirea în natură a caselor de locuit poate fi înlocuită prin recuperarea valorii lor, evaluate prin aplicarea prețurilor de piață în vigoare la data satisfacerii cererii, sau prin acordarea, în mod prioritar, a unui spațiu locativ amenajat.

Persoanele care urmează a fi evacuate din casele restituite sînt asigurate cu spațiu locativ peste rînd, la momentul evacuării, de către autoritățile administrației publice locale, în conformitate cu legislația în vigoare. Cheltuielile legate de asigurarea cu spațiu locativ se efectuează din contul și în limita bugetelor raionale, bugetelor municipiilor Chișinău și Bălți, bugetului unității teritoriale autonome Găgăuzia, precum și din contul bugetului de stat.

Restituirea bunurilor, recuperarea valorii bunurilor ce nu pot fi restituite se efectuează, în baza cererii, din contul bugetului de stat, prin transferuri către bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și către bugetul municipiului Bălți. Cererile de restituire a bunurilor sau de recuperare a valorii acestora se examinează de către comisiile special create în acest scop. Modul de recuperare a valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice se aprobă de către Guvern.

În cazul în care bunurile nu s-au păstrat sau nu pot fi restituite în natură, fiind privatizate în condițiile legii, se recuperează valoarea lor în formă de compensație bănească sau de valori materiale, luîndu-se ca bază prețurile de piață în vigoare la data examinării cererii.

În cazul cînd valoarea bunurilor nu depășește suma de 200 mii lei, plata compensației poate fi eșalonată pe o perioadă de pînă la 3 ani, iar în cazul cînd valoarea bunurilor depășește suma de 200 mii lei - pe o perioadă de pînă la 5 ani.

Valoarea bunurilor se determină în felul următor:

- a) bunurile imobiliare se evaluează în baza calculelor efectuate de organul cadastral teritorial, conform prețurilor de piață în vigoare la data examinării cererii;
- b) costul animalelor domestice, al păsărilor, al produselor agricole, al altor bunuri se stabilește conform prețurilor de piață în vigoare la data examinării cererii.

Articolul 12-1. Modul de examinare a cererilor de restituire a bunurilor sau de recuperare a valorii acestora

Cererile de restituire a bunurilor sau de recuperare a valorii acestora prin achitarea de compensații sînt examinate de comisiile speciale create de autoritățile administrației publice locale a raioanelor, municipiilor Chișinău și Bălți, unității teritoriale autonome Găgăuzia, în al căror teritoriu persoanele reabilitate au domiciliat la momentul

reprimării.

Cetățenii Republicii Moldova domiciliați în localitățile din stînga Nistrului (Transnistria) pot depune cereri în comisiile speciale, create în raioanele limitrofe localităților respective, după cum urmează: în comisia specială din raionul Rezina – cetățenii din raioanele Rîbnița și Camenca; în comisia specială din raionul Dubăsari – cetățenii din raioanele Dubăsari și Grigoriopol; în comisia specială din raionul Anenii Noi – cetățenii din municipiul Tiraspol, municipiul Bender și din raionul Slobozia.

Cererea de restituire a bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie ori de recuperare a valorii acestora se înaintează în decurs de 3 ani de la data înștiințării persoanei supuse represiunilor despre reabilitarea acesteia și se examinează în termen de pînă la 6 luni din ziua depunerii.

Comisia identifică bunurile ce urmează a fi restituite și determină valoarea acestora în baza documentelor ce atestă confiscarea, naționalizarea bunurilor sau scoaterea lor în orice alt mod din posesie, documente eliberate de arhive și de alte instituții abilitate, ori în baza altor probe legale.

Decizia comisiei privind restituirea bunurilor, recuperarea valorii acestora sau achitarea compensațiilor poate fi contestată în instanța judecătorească.

Litigiile ce țin de restituirea bunurilor, apărute între persoanele reabilite sau moștenitorii acestora, pe de o parte, și persoanele juridice cu orice formă de proprietate sau persoane fizice, pe de altă parte, se soluționează pe cale judiciară.

În cazul cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice pe teritoriul altui stat, ale căror bunuri au fost confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie pe teritoriul care în prezent nu aparține Republicii Moldova, restituirea sau recuperarea valorii acestor bunuri se efectuează în baza tratatului dintre Republica Moldova și statul respectiv. La perfectarea proiectelor de tratate interstatuale, Ministerul Finanțelor, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Economiei, alte ministere și organe de resort vor include clauze cu privire la restituirea bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase în alt mod din posesie ori recuperarea valorii lor prin achitarea de compensații cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice pe teritoriul altor state.

Articolul 13. Compensații pentru persoanele supuse represiunilor

Cetățenii Republicii Moldova supuși represiunilor și ulterior reabilitați vor primi compensație materială, la privatizare, conform prevederilor legii și altor acte normative privitoare la privatizare.

Articolul 14. Dreptul la compensație în cazul decesului de pe urma

represiunilor politice

Soții care nu au întemeiat o altă familie, părinții sau copiii persoanelor executate în urma represiunilor politice sau decedate în locurile de deținere specială sau în drum spre ele, care sînt cetățeni ai Republicii Moldova, primesc, la cerere, o compensație în mărime de 540 de lei pentru fiecare persoană executată sau decedată, suma fiind plătită în modul stabilit de Guvern.

Articolul 15. - exclus

Articolul 16. Calcularea vechimii în muncă la privatizare

La privatizare, vechimea în muncă pentru cetățenii Republicii Moldova supuși represiunilor și ulterior reabilitați va include două termene de represiune, dar în total nu mai mult de 15 ani. Persoanele supuse represiunilor și ulterior rabilitate care au primit recompensa deplină în baza Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 18 mai 1981 cu privire la recompensa daunei, pricinuite cetățeanului de acțiunile nelegitime ale organelor de stat și obștești, precum și de persoanele oficiale în timpul îndeplinirii de către ele a obligațiilor funcționale, ori au primit recompensa deplină în alt mod nu beneficiază de prevederile alineatului întîi.

Articolul 17. Restabilirea vechimii în muncă a persoanelor concediate nelegitim din serviciu sau exmatriculate din instituțiile de învățămînt

Persoanelor concediate nelegitim din serviciu sau exmatriculate din instituțiile de învățămînt din motive politice, naționale, religioase sau sociale li se restabilește, pe cale judiciară, vechimea în muncă în specialitate, inclusiv activitatea științifică și pedagogică, pentru toată perioada lipsei forțate de la lucru sau studii.

Capitolul IV. ÎNLESNIRI PENTRU PERSOANELE REABILITATE

Articolul 18. Acordarea indemnizațiilor unice

Cetățenii Republicii Moldova victime ale represiunilor politice cărora li s-au restituit casele de locuit în localitățile de unde au fost represați au dreptul de a beneficia, din contul bugetului de stat, de indemnizații unice, în cuantum de 50 la sută din mărimea stabilită de Guvern, pentru restaurarea caselor vechi, cu excepția persoanelor care au beneficiat anterior de credite preferențiale în acest scop. Beneficiari sînt persoanele care, conform situației de la 1 ianuarie 2010, dețin scrisori de garanție pentru obținerea creditelor preferențiale, eliberate de autoritățile administrației publice locale, dar care nu au obținut creditele nominalizate. Modul de acordare și mărimea indemnizațiilor se stabilesc de Guvern.

Cetățenii Republicii Moldova victime ale represiunilor politice cărora nu li s-au restituit casele de locuit și care nu au solicitat și nu sînt în drept să solicite restituirea bunurilor sau recuperarea valorii acestora prin achitarea de compensații conform prevederilor prezentei legi au dreptul de a beneficia, din contul bugetului de stat, de indemnizații unice, în cuantum de 50 la sută din mărimea stabilită de Guvern, pentru construcția unei case individuale ori a unei locuințe cooperatiste sau pentru procurarea spațiului locativ în localitățile de unde au fost represate, cu excepția persoanelor care au beneficiat anterior de credite preferențiale în acest scop. Beneficiari sînt persoanele care, conform situației de la 1 ianuarie 2010, dețin scrisori de garanție pentru obținerea creditelor preferențiale, eliberate de autoritățile administrației publice locale, dar care nu au obținut creditele nominalizate și nu au fost asigurate cu spațiu locativ. Modul de acordare și mărimea indemnizațiilor se stabilesc de Guvern.

Drepturile derivate din alineatele 1 și 2 ale prezentului articol nu se transmit prin succesiune.

Cetățenii Republicii Moldova victime ale represiunilor politice care au beneficiat sau sînt în drept să beneficieze de restituirea bunurilor ori recuperarea valorii acestora prin achitarea de compensații conform prevederilor prezentei legi nu sînt în drept de a beneficia de indemnizații unice.

Cetățenii Republicii Moldova victime ale represiunilor politice care au dreptul la indemnizații unice conform alineatelor 1 și 2 ale prezentului articol, dar care nu dispun de scrisori de garanție pentru a beneficia de credite preferențiale, conform situației de la 1 ianuarie 2010, pot beneficia de indemnizații unice pentru construcția ori procurarea spațiului locativ sau pentru restaurarea caselor vechi în localitățile de unde au fost represate, în modul stabilit de Guvern.

Articolul 19. Scutirea taxei de timbru

Litigiile în legătură cu reabilitarea victimelor represiunilor politice se examinează în toate instanțele judecătorești fără a se achita taxa de timbru.

Articolul 20. Dreptul la pensie sau la alocație socială de stat

Cetățenii Republicii Moldova supuși represiunilor și ulterior reabilitați au dreptul la pensie conform Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat. În cazul în care persoana nu îndeplinește condițiile pentru obținerea dreptului la pensie, aceasta beneficiază de alocație socială de stat, stabilită în conformitate cu Legea privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni.

Articolul 21. Înlesniri sociale

Persoanele cu dizabilități și pensionarii (de vîrsta-standard de pensionare) cetățeni ai Republicii Moldova supuși represiunilor și ulterior reabilitați beneficiază de dreptul:

la asistență medicală, în conformitate cu minimumul asigurării medicale gratuite stabilit de legislație, precum și la asigurare cu medicamente specifice prevăzute în programele naționale;

la confecționarea și repararea gratuită a protezelor dentare (cu excepția protezelor din metale nobile), la asigurarea în condiții avantajoase cu alte mijloace ajutătoare tehnice;

la reabilitare sanatorială în condițiile stabilite de Guvern;

de prioritate la primire în aziluri, la asigurare de stat gratuită în ele, cu păstrarea a cel puțin 25 la sută din pensia alocată;

de prioritate la instalarea telefonului.

Persoanele reabilite care au dreptul la înlesnirile prevăzute de prezenta lege primesc legitimația respectivă.

Capitolul V. DISPOZIȚII FINALE

Articolul 22. Publicitatea în domeniul reabilitării politice

Listele persoanelor reabilite în baza prezentei legi, cu indicarea principalelor date biografice, a acuzațiilor pentru care au fost supuse represiunilor și a temeiului reabilitării, se publică periodic în mijloacele de informare în masă din republică de către organele de stat care au adoptat decizia privind reabilitarea.

Articolul 23. Răspunderea penală pentru participare la represiuni politice

Lucrătorii organelor VCK, GPU - OGPU, NKVD, MGB, KGB, lucrătorii procuraturii, judecătoria, membrii așa-ziselor "dvoiki", "troiki", ai "consfăturilor speciale", lucrătorii altor organe cu funcții analoage, care au participat la anchetarea și examinarea dosarelor cu privire la represiunile politice și care au comis încălcarea legilor în vigoare la momentul represiunii, precum și lucrătorii organelor de stat administrative și de partid care au participat intenționat la represiunile politice prin falsificarea materialelor din dosare poartă răspundere penală, la decizia instanței judecătorești, în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 24. Retragera privilegiilor persoanelor care au participat la represiuni politice

Persoanele care locuiesc în Republica Moldova și au participat nemijlocit la represiuni politice, dacă acest fapt este stabilit prin decizie de instanța judecătorească, și care beneficiază de privilegii în domeniul pensionării, asistenței sociale, asigurării cu spațiu locativ sînt lipsite de aceste privilegii.

Legea este valabilă. Relevanța verificată la 03.09.2021